

HUDE, Hinrich, SCHÖNING Udo (ed.), en col·laboració amb WOLFZETTEL, Friedrich (1997): *Literatur: Geschichte und Verstehen. Festschrift für Ulrich Mülke zum 60. Geburtstag*. “Studia Romanica, 87. Heft”. Heidelberg: Universitätsverlag C. Winter, 555p.

Aquesta miscel·lània, pulcrament publicada per una editorial universitària alemanya de ben reconegut prestigi, que celebrem que hagi pogut reprendre amb renovellada empena una importantíssima tasca cultural durant cert temps compromesa per una benemèrita però arriscada vinculació amb el projecte del *GRLM*, celebra el seixantè aniversari del Prof. Ulrich Mülke. Aniversari que és, també, el trentè de l' exemplar trajectòria acadèmica, acomplida el 29 de març del 1997, per aquest reconegut catedràtic de Romanística, successor des del 1966 de Hans Robert Jauss en la universitat de Giessen, i, des del 1974, de Wilhelm Kellermann en la Universitat de Göttingen; ciutat on, del 1992 al 1994, també va ocupar el càrrec de director de la reconeguda “Acadèmia de Ciències”, o “Göttinger Akademie der Wissenschaften”.

Com bé expliquen els curadors del llibre, el Prof. Mülke “combina la tradició de l'erudició romanística nascuda el segle XIX, amb el seu interès per l'estudi més científic de la literatura característic dels temps moderns”. I el fet que l'homenatjat hagi dedicat el seu esforç “a la comprensió dels textos literaris, a partir del mateix context de la seva creació”, ha determinat en bona part el contingut i el títol: *Literatura: Història i comprensió*, del volum que comentem.

El llibre recull fins a trenta-sis col·laboracions de deixebles, col·legues i amics romanistes, no solament de les universitats de parla alemanya, sinó d'Itàlia, França, Holanda, Canadà i els EEUU, i resulta prou representatiu dels diversos àmbits de recerca de l'homenatjat, de la qual dóna testimoni el llistat de les seves publicacions, que encapçala l'obra i que emplena les 12 pàgines que segueixen el breu pròleg introductiu. Aquesta bibliografia, distribuïda en tres grans apartats, comprén un total de 183 entrades, sobre temes tan variats com els trobadors occitans, l'antiga èpica i la lírica llatina i francesa medievals, cançons de dona romàniques, llegendes i vides de sants llatines, literatura i dret, etc, i abasta també la literatura francesa i italiana moderna i contemporània (Rabelais, Giacomo da Lentini, Petrarca i el Petrarquisme, Corneille, Ronsard, Chénier, Lamartine, Stendhal, Flaubert, Balzac, Sorel, Camus, Gide, Malraux, etc), amb alguna incursió més aviat aïllada en l'àmbit castellà (Góngora).

Els editors, també han distribuït, amb molt bon criteri, les col·laboracions temàticament i cronològica, en tres parts que, ultra correspondre a les grans línies d'investigació suara esmentades, permeten una mínima sistematització lògica, i faciliten, no solament la lectura, sinó també la present ressenya, necessàriament massa descriptiva, hagut compte de la riquesa i complexitat de les aportacions. Assimilem, doncs, aquesta natural articulació en el present comentari, on, tot i tractar de no perdre la necessària visió de conjunt, hem posat especial èmfasi en els treballs de tema medieval i, de manera particular, en aquells que puguin resultar més estimulants als lectors i estudiosos de la literatura catalana.

I. Llatí i Romània (*Latein und Romania*)

Aquest apartat agrupa nou treballs d'abast molt variat:

1. RÄDEL, Fidel: “Transeundo ad terminos gramaticales: Zur allegorischen und metaphorischen Funktionalisierung der Grammatik im Mittelalter” (Sobre l'anàlisi de la funció al·legòrica i metafòrica de la gramàtica en l'edat mitjana), p. 3-12. La vella gramàtica medieval associa d'una forma gairebé tautològica no solament el *recte loqui* al saber pensar, sinó també al *recte vivere*. Això no solament seria vàlid durant l'humanisme sinó ja durant l'anomenat renaixement carolingi, com ho prova la *Epistola de litteris colendis* del 789, on Carlemany, sota la influència d' Alcuí, proclama la conveniència de combinar l'observància regular o bons costums claustrals amb l'estudi de

la llengua, de manera *que els qui volen agradar Déu vivint rectament, no deixin d'agradar-li parlant rectament, ja que està escrit que et salvaràs o condemnaràs per les teves paraules*. El comentari al *Donat* d'Smaradgus (s. ix) intensificarà aquesta relació afectiva entre gramàtica i Sagrada Escriptura, destacant la suposada etimologia de *verbum* = *vere bonum*, al temps que creava una exegesi al·legòrica relacionada amb les parts de l'oració. Així la conjunció que lliga els mots, és associada amb la pau, *que uneix les ànimes dels germans a manera d'una fibula que serveix per a fer-mar les diverses parts del vestit*; la preposició ocupa el lloc prepotent del senyor, mentre trobem l'adverbi als peus del verb, els quals eixuga tal com el fariseu féu amb els del Crist, etc. L'autor relaciona aquest tipus d'allegoria didàctica amb l'allegoria èpica representada per la *Bataille des sept arts* d'Henri d'Andeli i passa seguidament revista a una sèrie de textos medievals on hom fa servir aquest expressiu recurs a una terminologia gramatical. Així, per exemple, tot partint d'un comentari anònim fins ara desconegut, de finals del s. xiv, del *De Planctu Naturae* d'Alanus de Insulis, del qual ens brinda (p. 9-10) les parts referides al fragment original que serveix de referent (III, 19), Rädle posa en evidència, no sense humor, l'ús de conceptes gramaticals (p.e. el pas de la veu activa a la passiva, o la pintoresca equivalència entre el peu dactílic i el iàmbic, amb el sexe masculí i femení, respectivament), en relació amb conceptes com ara l'homosexualitat: *...auctor reprehendit actus sodomiticos transeundo ad terminos gramaticales...*

2. SCHALLER, Dieter: "Ein unbekanntes burleskes Streitgedicht des IX. Jahrhunderts" (Una disputa burlesca en vers desconeguda, del s. ix), p. 13-30. Aquesta aportació, d'especial rellevància per als estudis de literatura catalana medieval, és una edició i documentat comentari i estudi contextual d'una breu composició llatina del s. ix: la *Contentio beniuoli et bobarri/ bucco*, continguda en els ff 38 ra-rb del còdex Augiensis CXV, del ric fons Reichenau de la Biblioteca de Baden a Karlsruhe (vegeu-ne una reproducció fotogràfica en la p. 15); composició que l'autor situa, encertadament, dins la tradició de l'anomenada *Streitgedicht*, o *contentio*, *altercatio*, *certamen* o *conflictus*, que en català coneixem com a *Disputa*. Schaller sospita que aquesta *contentio* llatina, va sorgir dins l'àmbit de tolerada *laetitia in refectorio*, o recreació postprandial d'alguna comunitat religiosa del Nord de França, precisament per cridar l'atenció, de manera humorística, sobre alguns preceptes cabdals de la Regla benedictina (que l'editor detecta i anota, referits als excessos de la gola en el beure i menjar. Hom hi recrea, al llarg de vuit estrofes de sis versos assonants de cinc síl·labes de rima aabbcc, el diàleg imaginari de dos personatges antitètics: el *Benivolus*, o savi bona persona, i el *Bobarrus* o *Buccus*, o beneït malèvol i llenguerut, amb la intenció de contraposar de manera sistemàtica una sèrie de principis positius, emanats de l'ètica cristiana i de la norma monacal, amb tot un seguit de cíniques i molt poc ascètiques amonestacions. L'efecte humorístic ve en part determinat per la mateixa estructura de la composició basada en una lectura contrastada de cada parella d'estrofes, on la repetició cínica que fa el beneït de la part inicial de l'enunciatiu seriós del seu contrincant (*O bone fili/ consule tibi*), serveix per a introduir acte seguit una formulació del tot paral·lela però semànticament oposada, que suposa un inevitable capgirament del bon consell, convertit en mal consell. D'aquesta manera si *a*) recomana la regla evangèlica (Mt 22, 37) d'estimar Déu i el pròxim (*dilige deum/ si colis eum,/ ama propincum/ sicut te ipsum*), *b*) fa servir la mateixa estructura gramatical per a predicar paròdicament la glotonia i la bona teca, en especial la carn de porc i les cabretes (*commede panem/ pelleris famem/ carnes suillas/ sicut capellas*). De la mateixa manera el precepte d'honorar pare i mare i els altres monjos com a germans, servirà per a introduir un registre goliàrdic on el vinet serà proclamat el verdader vincl de la caritat fraterna. I així successivament, fins a culminar (7a-b) en l'escatologia de les latrines monacals.

Crec ben encertada la percepció de Schaller de veure en aquest *divertimento* monàstic un precedent d'algunes peces de la literatura francesa antiga. I, convé afegir ací, no solament de la literatura francesa, sinó també d'altres memorables disputes de la literatura catalana medieval com la turmediana *Disputa de l'Ase* i, en especial de la justament famosa d'*En Buc amb son cavall*. En una i altra, els animals acabaran convertint-se en un mirall on es reflecteix la bestialitat i la debilitat hu-

manes. Com he tractat d'argumentar en un altre lloc, detectem també en aquesta *contentio* llatina algunes formulacions i consells com ara: *O bone Fili, consule tibi*, que retrobem en el *Llibre de bons Amonestaments* turmedià, i, a més, la presentació alternada i formalment paral·lela de dos principis contradictoris anticipa la possible lectura mimètica d'un text seriós en clau paròdica. Seria, probablement, el cas del famós *Sermó* lúdic on Bernat Metge reformularia en clau cínica els postulats ètics dels amonestaments turmedians.

3. SCHMIDT, Paul Gerhard: "Historia Karoli Magni metrica". Breu notícia (pp. 31-35), d'una obra anònima en versos hexàmetres, el *Karolellus*, basada en la famosa història en prosa atribuïda a l'arquebisbe Turpí.

4. RICHTER-BERGMEIER, Reinhilt, "Zu Organisation und Ausstattung der Handschrift Vat. lat. 1529 (Petrus de Crescentiis, *Ruralia commoda*)" (Sobre l'organització i presentació del ms...). L'objectiu d'aquest treball minucios i ben il·lustrat (pp. 36-60), és tractar de provar l'abast de la divulgació d'aquesta obra de principis del s. XIV, que combina la tradició dels tractats clàssics d'agricultura amb la pràctica jurídica. De l'estudi detingut dels deu mss. emprats en l'edició, en especial de les miniatures i lletres inicials del ms. T de la Vaticana (pp. 43-59), hom arriba a la deducció que aquest bell ms. guarda relació amb les miniatures del *Infortiatum* del ms. Plut. S.IV.2 de la Bibl. Malatestiana de Cesena; que és datable cap el 1330 i que procedeix d'un *scriptorium* de la Universitat de Bologna.

5. SCHULZE-BUSACKER, Elisabeth: «Une réécriture chrétienne des *Disticha Catonis: Lo Libret de bos enshamens* de Raimon de Cornet" (pp. 61-80). L'autora defensa la tesi que aquesta obra de Cornet, ara només conservada de manera molt fragmentària, "mereix un lloc excepcional dins la tradició didàctica occitana" (p. 64), degut al fet que tot i estructurar-se entorn dels deu manaments, suposa una represa de textos no religiosos, com el *Facetus*, els *Proverbia Senecae* i, en especial, del Pseudo-Cató. Tesi que demostra abastament en una detallada anàlisi de les principals fonts assimilades (pp. 67-77), que li permet confirmar que *dels 192 dístics del Libret, que hom arriba a interpretar, 104 es fonamenten d'una forma o altra en el famós manual escolar llatí; 37 són copiats directament, i 17 de manera parcial* (p. 78).

5. JUNG, Marc-René, "L'Ovide moralisé glossé", p. 81-93. Jung crida l'atenció sobre una traducció francesa del s. XIV d'un Ovidi moralitzat que el traductor glossa també generosament. Tot partint de la transcripció de les glosses prologals justificatives del llibre, del ms. A (Rouen), escrit a París cap el 1315-20, rebutja, potser amb massa contundència, les opinions de Gaston Paris i de Rosemond Tuve, segons els quals aquests textos ofereixen "rars vegades interès" o només "explicacions monòtones i estèrils", i reinvidica que l'obra conté una espècie de "Literaturästhetik" feta a base de citacions (p. 83). La interessant cala inicial, ve encara completada amb alguns fragments d'altres dos mss. (pp. 88-91), que documenten la tècnica d'aplicació als textos pagans dels quatre nivells d'interpretació exegètica aleshores vigent en la *lectio* bíblica, i la imbricació que els lectors feien d'uns i altres textos, com és evident en una moralització sobre les fletxes del déu d'amor, inspirada en el *Roman de la rose* (pp. 90-91).

6. HUDE, Hinrich: "Der echte Ring vermutlich ging verloren". Die ältesten Fassungen der Ringparabel: Überblick, Überlegungen, Deutungen" ('L'autèntic anell probablement es va perdre'. Les versions més antigues de la paràbola de l'anell: Visió de conjunt, consideracions, interpretacions), p. 95-110. L'estudi tracta d'oferir "una sistemàtica visió de conjunt sobre les versions més antigues del tema, en una discussió crítica de les tesis sobre la relació mútua entre aquestes versions i sobre l'origen de la paràbola", literalment aprofitada per Lessing i que filòlegs de renom consideren "nascuda en un àmbit judeoespanyol" (p. 95). L'autor creu que aquesta opinió és massa unila-

teral. Deixant al marge la d'Etienne de Bourbon (on l'autor detecta que els falsos anells fan referència a les heretgies càtara i valdesa, respectivament, i no a les tres religions del llibre), presenta les versions de les diverses branques existents: l'apologètica, representada per *Li dis dou vrai aniel* i la *Gesta Romanorum*; la tolerant del *Novellino*, el *Decameron* i la clarament divergent del jueu Salomó Aben Verga. Conclou que és possible que la versió primigènia fos de procedència jueva, ja que considera més probable que la versió apologètica sigui una adaptació que no viceversa (p. 105). Pensa, tanmateix, que Gaston Paris va acceptar sense raons sòlides la tesi de l'origen hispànic, i que la crítica següent en realitat s'ha mostrat poc crítica, limitant-se a acceptar l'opinió de Gaston Paris. No sembla, tanmateix, que aquesta aportació, tot i el seu evident interès, representi una resposta definitiva a les qüestions que planteja.

6. VON STACKELBERG, Jürgen: "Eine Schildkröte und zwei Enten. Anmerkungen zu einer Fabel La Fontaines." (Una tortuga i dos ànecs. Notes a dues fàbules de La Fontaine), p. 111-118. La majoria de les conegudes fàbules de La Fontaine assimilen no solament diverses fonts clàssiques, sinó també possibles il·lustracions plàstiques o referents literaris que van de Rabelais, Bonaventure de Périers, Pilpay, Maria de França, el Poggio o el mateix Erasme. La majoria d'aquestes fonts es troben anotades en les millors edicions, sense, però, que hom hi arribi a matisar la diferència entre allò que l'autor del treball anomena "la font temàtica i la font ideal" (p. 112). Aquest és l'objectiu del treball, centrat en la Faula X,2. La comparació amb les versions de Pilpay, Esop i Abstemius permet suposar que la intenció del fabulista francès era la de formular una rèplica al Sonet XXXI dels *Regrets* de Du Bellay: "Hereux qui, comme Ulysse, a fait un beau voyage", si bé l'autor del treball defensa que la "font ideal" de la faula es troba en realitat en les *Confessiones* de St. Agustí, i en la lliçó agustiniana contra la *curiositas* i el desig de viatjar. Conclusió que, tot i possible, sembla una mica forçada.

7. HEYDENREICH, Titus: "Amor librorum nos unit". Das Gedicht *Sosii fratres bibliopolae* (1899) von Giovanni Pascoli", p. 119-130. El tema dels llibres i de les biblioteques considerats com a *locus amoenus* no figura entre els tòpics estudiats per Curtius, tot i ser força emprat en moltes obres. Heydenreich ens en recorda algunes, a partir de l'erudit poeta italià Pascoli (1855-1912), la importància de l'obra llatina del qual reivindicava. La considera la millor aportació literària d'aquest autor, que situa molt bé en el context neollatí renaixentista del s. XIX italià, on el mateix papa practicava la poesia llatina.

II. *Literatures romàniques medievals (Romanische Literaturen des Mittelalters)*

8. PASERO, Nicolò: "Cattivi consiglieri. Ancora sui rapporti intertestuali fra Guglielmo IX et Jaufré Rudel", p. 133-142. Aquesta nota incideix en el tema, ja conegut i tractat, de l'existència d'un tipus d'intertextualitat basat en una rèplica en forma de resposta o *contra gap*, on Jaufré crea una sistemàtica antítesi d'un poema de Guillem, que es burlava de l'amor pur, identificant-lo amb el sexe. Passero comenta en aquesta clau dos breus fragments (vv. 29-35 de *Bel vuell que sapchon li pluzor*, *BfT* 183, 2. i vv. 14-24 de *Pro ai del chan essenhadors*, *BdT* 262, 4) dels esmentats trobadors, fixant-se de manera especial en el joc verbal *conseill-desconseillatz* del primer, del qual troba ressò en el *cosselhadors-cosselhan-cosselhs* del segon.

9. CHERCHI, Paolo: "I doni dell'Amata: Il guanto di Giraut de Borneil e di Petrarca", p. 143-153. Els presents amorosos són un tema heretat de la tradició clàssica que en el món trobadoresc, al qual es limita aquest assaig, se centra en els presents fets per la dama: anell, guant, cordó, fermall, vel, etc. Alguns d'ells, com el guant, ultra la funció vicària de ser part de la persona que el dona, sembla tenir un valor simbòlic de vassallatge i porten l'autor a passar del motiu de la mà sense guant al del guant perdut, relacionant una *razó* sobre Guiraut de Borneil amb tres sonets del Petrarca (*O be-*

lla man che mi destrigni'l core, Non pur quell'una ignuda mano, Mia ventura et Amor m'avean sí adorno). Hi ha indicis que el Petrarca es va inspirar en Guiraut, però convertint el guant no ja en un present vassallàtic sinó en un bé fugaç obtingut mitjançant un furt vergonyós. Va eliminar, doncs, el simbolisme feudal, introduint el joc eroticogalant.

10. POE, Elizabeth: “Na Veilla Carcais. The Text and Context of Montan’s *Vostr’alens es tant putnais*”, p. 154 -174. L’anàlisi d’aquesta cobla esparsa (P.C. 306,4) fins ara oblidada pels estudiosos, tracta de mostrar fins a quin punt la interpretació d’aquesta composició (que Poe rellegeix a la vista de les anteriors lectures, tractant d’esmenar, sense massa èxit, els dos darrers bordons), dependria del coneixement d’un context força complicat que inclouria: A, el corpus poemàtic del mateix Montan; B, els poemes d’altres autors que comparteixen la mateixa mètrica; C, el subgènere de poemes satírics sobre les putes velles; D, el de la lírica occitana dominada pel gènere de la *canso*. Les parts més interessants i convincents de l’estudi semblen ser A i, sobretot C (p. 164-171), on es passa revista als motius compartits en els diversos gèneres occitans, però on, curiosament no s’esmenta el *maldit*, emprat de manera tan efectiva com semblant per autors catalans de la talla d’un Ausiàs March, i prou ben estudiat. Pel que fa a C, tot i que sembla cert que la descripció de la vella marca la tensió subjacent amb el concepte de *joven* i fins i amb els temes sublimats de la *fina amor*, no em sé estar d’opinar que, en comptes de les al·lusions finals al suposat subconscient edípic dels amants cortesans, etc, que semblen més aviat forçades en el present context, hauria, potser, resultat més oportú no oblidar, en un altre apartat, l’omnipresència d’obres satíriques com el *De Vetula*, que plana per tota la literatura medieval.

11. POLLINA, Vincent: “Madrigalisme des troubadours”, p. 175-183. Són escassos els estudiosos que “han assenyalat la presència de motius expressius en la monofonia medieval” (175), i tanmateix existeix una intencionalitat descriptiva en el mateix gregorià. L’autor al·ludeix, massa breument, a uns interessants exemples d’aquest tipus de melodies, triades dels repertoris trobadorescos, on s’imita bé el cant dels ocells (*Lo rossinhollet salvatge* de Gaulcelm Faidit); el contrapés d’una balança (*Dirai vos senes duptansa* de Marcabru); la vinguda de l’hivern (*Bel m’es quan son li fruih madur*, Marcabru), etc. La importància d’aquest ús mimètic dels melismes en una recerca de síntese entre la música i les paraules seria especialment evident en el magistral *Can vei la lauzeta mover* de Bernat de Ventadorn. La investigació ací només insinuada, és tan atractiva com interessant, i semblava exigir una mínima il·lustració musical.

12. KELLER, Hans-Erich: “La Cort d’Amors de Raimon Vidal et ses citations”, p. 185-192. Hom remarca la importància de les tres *novas* d’aquest autor gironí, no solament en relació amb el naixement del gènere de la *Cort d’Amor*, on es discuteix una problemàtica amorosa, sinó també pel paper central que hom hi dona a la cort de N’Uc de Mataplana i a les nombroses citacions de textos de trobadors que contenen. Keller insinua, d’una manera massa succinta, la funció d’alguna de les 36 citacions contingudes en *So fo e.l temps c’om era jays* que, segons ell, il·lustren (19 citacions), o justifiquen (16 citacions), algun punt doctrinal, o introdueixen alguna novetat literària.

13. BAEHR, Rudolf: “*Nigra sum, sed formosa*. Bemerkungen zur brünetten Minorität in der französischen Lyrik des 12. und 13. Jahrhunderts” (Remarques sobre la minoria de les dones brunes en la lírica francesa dels segles XII i XIII). El treball, massa ambiciós per l’espai disponible i de resultats més aviat previsibles, vol cridar l’atenció sobre els materials que il·lustren el tema, assajant-ne una avaluació i tractant de contestar la qüestió sobre l’origen de les “jolies brunetes”. L’autor anota, molt plausiblement, que un possible canvi de paradigma a partir dels textos bíblics de Cant., s’opera gràcies als models propiciats per la retòrica emprada en les escoles medievals, com la de Mateu de Vendôme. La lírica occitana també imposà una tradició aristocràtica de rissor. Però al nord del Loire es creà una espècie de reserva per a les “brunetes”, especialment en els gèneres

més populars tals com la *Chanson de toile*, *chanson de la mal mariée*, en els *motettes* i *Pastourelles*. En aquest darrer gènere el qualificatiu és gairebé sinònim de pastora, però pot arribar a equivaldre a “bella” i servir com a *captatio benevolentiae*. En boca de les mateixes dames passarà a convertir-se en una afirmació compensatòria d’autoestima. Pel que toca la qüestió de l’origen del tema, l’autor no creu que pugui derivar del *Nigra sum sed formosa* bíblic, i apunta cap a textos de l’*Anthologia Graeca*, on apareix l’exigència de *trichas hapalás te kai mélainas*. Un esbós de recerca en altres àmbits, com l’àrab i algun text medieval castellà, no sembla fer avançar massa la recerca proposada.

14. BUSCHINGER, Danielle: “Le diable dans la Chanson de Roland et le Rolandslied”, p. 209-219. Article força ben estructurat i escrit que compara i contrasta la funció del dimoni en l’original francès i la versió alemanya medieval, on el clergue Konrad, partint d’una visió agustiniana de la *Civitas Dei* i la *civitas diaboli* posa moltíssim més èmfasi en la lluita entre el bé i el mal, i instrumentalitza l’obra traduïda posant-la al servici de l’ideal de croada del seu Mecenes.

14. KULLMANN, Dorothea: «“Pere Jhesu”. Überlegungen zu einer theologisch bedenklichen Ausdruckweise in den Chansons de geste» (...Consideracions sobre unes expressions teològicament dubtoses en els cantars de gesta). L’autora vol estudiar el tema del tractament del Crist com a Pare, des de la perspectiva del s. XII i en el context de la història de les mentalitats. Constata en primer lloc que els teòlegs evitaren aquesta confusa denominació en relació amb la primera persona de la Trinitat, si bé es troba en altres acepcions metafòriques o piadoses, com *paterfamilias*, *pater misericordiarum*, tant en obres exegetiques com, de manera especial, en els himnes litúrgics. En l’èpica francesa l’expressió apareix en la segona meitat del s. XII en les pregàries dels herois, la qual cosa fa pensar en una relació amb els croats que, amb mentalitat feudal, reclamen Terra Santa com una *haereditas Christi*. D’altra banda la fórmula “le vrai Pere Jhesu” podria ser una referència directa a Déu, Pare de Jesús, tot i que l’autora la considera referida al Crist. Considera que es tracta d’una forma de pietat derivada dels himnes amb la possible influència de factors tals com la major importància de la família en les relacions feudals. Un altre factor seria la propaganda en favor de la croada, basada en l’argument de la venjança del pare mort. Tot plegat un treball on s’avancen hipòtesis molt suggerents, però que hom no pot considerar demostrades pels útils materials presentats.

16. KRAUSS, Henning: “Noblesse utérine oblige doublement. Zur Ätiologie der *Loherains* im *Hervis de Mes*” (Sobre l’etiologia del L en el H), p. 239-250. Krauss parteix de la tesi d’Adler, segons la qual els autors de la cansó de gesta tenien al seu abast tota la producció precedent, i que els lectors del *Hervis de Mes* ja tenien un bon coneixement previ de la dinastia de *Loharans*. D’acord amb les tendències de la creació cíclica, el *Hervis de Mes* seria una *Vor-Epos* o pre-èpica destinada a crear els precedents de la gesta lotaríngia. I quan un autor sent la necessitat de “descriure els principis d’una dinastia, cal suposar que aquesta intencionalitat etiològica té unes implicacions ideològiques”. Implicacions que són tema del present estudi. Cal destacar-ne el costum que li dona títol, d’heretar els títols nobiliaris a través del pare i també de la mare (l’anomenada “noblesa uterina”) i el de la noblesa de la Champagne de dedicar-se a la mercaderia. Però Krauss no accepta la tesi d’Adler, segons la qual les vàlues cavalleresques i burgeses serien equiparables i es compaginaven de manera harmònica sense ruptures (p. 243). La tesi que *bon sang ne ment pas*, en certa manera —afegim— equiparable al *per natura caça ca* del *Tirant lo Blanc*, marcaria la frontera ideològica, en el fons infranquejable, entre noblesa i mercaderia.

17. RIEGER, Dietmar: “Il ne set que ce senefie” - “Si panse tant que il s’oblie”. Sull’interpretazione della realtà in Chrétien de Troyes.”, p. 251-264. Si la primera de les dues frases triades en el títol vol centrar l’atenció en el procés cognoscitiu o anàlisi i descoberta de la realitat, tal com és presentada i interpretada pel narrador, el lector i el mateix protagonista de les novel·les, la segona ho fa

en un tipus d'interpretació que va més enllà de la simple aparença externa de les coses i té també en compte el caràcter simbòlic del llenguatge, de manera que la comprensió del sentit de la novel·la vindria determinada per la de l'evolució programada del mateix protagonista i la gran competència metafòrica que l'autor atorga al seu heroi. L'article, molt suggerent, conté informació força útil a l'hora de llegir obres com el *Tirant*, tals com el suposat realisme o "parcel·les d'informació exactes" (p. 253), o el tema de la racionalització de l'aventura (p. 255), o el mateix simbolisme dels noms dels protagonistes (p. 257). D'altra banda, no em sé estar, a l'hora d'interpretar els interpretadors, d'expressar certa cautela davant l'ús que hom fa de cert bagatge crític, com ara les tesis d'Ohly, més relacionable amb les tesis de la moderna semiòtica que no amb el simbolisme de l'exegesi bíblica de la qual partien els autors medievals.

18. HAUSMANN, Frank-Rutger: "Blancheflor und die 'Drei Blutstropfen im Schnee'- Erneute lektüre einer bekannten Episode in Chrétien *Perceval ou le conte du Graal*" (B. i les tres gotes de sang en la neu. Nova lectura d'un conegut episodi del *Perceval...*, de Chrétien), p. 265-276. Després de passar revista a les diverses interpretacions fetes fins ara d'aquest bell passatge, l'autor enuncia la seva intenció no de "dir la darrera paraula sobre el tema", sinó més aviat de contribuir a una millor comprensió d'aquest fragment, tractant d'enfocar-lo des d'una dimensió fins ara inèdita que ell anomena "metaficcional", i que, segons ell, "sancionaria diversos significats, sense destacar-ne cap de concret" (p. 268). Trobem, en efecte, assenyalada la possible polisèmia de l'episodi (veg. p. 270), si bé les noves interpretacions que avança Hausmann, com ara la de les gotes, els cignes i el falcó com analogia de l'acte d'escriure (sang = tinta, cigne = ploma, falcó = mà), semblen del tot exagerades, malgrat que l'autor afirmi el contrari (*Es ist nicht an den Haaren herbeigezogen*, p. 271), i malgrat la documentació aportada, que inclou algunes velles endevinalles medievals. Pel que fa a la interpretació al·legòrica del cigne = signe, com a *figura Christi*, hom afirma que anticipa l'efecte de la llança de Llongí (p. 274), i la mateixa presència de la neu és presentada com una possible imaginació de l'heroi, o referida a miracles, com el de la verge de la neu. Per suggestives que siguin, no deixen de ser del tot hipotètiques. L'aspecte més convincent del treball és, al meu entendre, la referència final als colors blanc i vermell com a consolidació de l'ideal cavallaresc de Perceval. Tanmateix, la mateixa conclusió sobre el possible final de la novel·la sembla tan conjuntural com el conjunt d'aquesta interpretació "metaficcional".

19. ZINK, Michel: "Renouart et Perceval. Le tinet et le javelot", p. 277-286. Aportació força intel·ligent i ben construïda, basada en la comparació de dos personatges que, a primera vista representen la saviesa de la simplicitat tan ben documentada en el folclore tradicional. Un i altre, semblen personificar el paradigma extraordinari d'un procés de metamorfosi on l'ignorant menyspreat es transforma en un cavaller audaç i, a més, d'il·lustre llinatge. Tanmateix, la tesi de Zink és que sota aquesta aparent similitud temàtica, s'hi amaga una gran diversitat d'esperit, estètica, d'humor i de sentit. Zink fa remarcar els punts de contacte (cronologia, relació amb Felip d'Alsàcia, haver servit de font a Wolfram von Eschenbach, el tema comú de l'enorme golafreteria, l'ús del vestit civil que un porta davall o damunt l'armadura, i sobretot la utilització de dues armes: la llança i la javalina, etc). L'estudi se centra en aquest darrer aspecte i hom hi afirma que "Per a Chrétien, l'arma del salvatge és la javalina, l'arma del cavaller la llança", emprada juntament amb el cavall i el cavaller com una espècie de projectil. De la mateixa manera que Perceval evoluciona i passa de l'ús de la javalina al domini civilitzat de la llança, Renouart passa de fer servir el seu tinet com si fos una massa a descobrir l'eficàcia de l'espasa i de la llança.

20. CRESPO, Roberto, "*Gautier d'Aupais* fonte di *Venus la deesse d'amor*", p. 287-295. Aportació que documenta puntualment un important préstec, fins ara no detectat, que juntament amb els ja coneguts, demostra el caràcter més aviat miscel·lani i poc original d'aquesta composició amorosa del s. XIII.

21. MÉNARD, Philippe: “Tombeaux et gisants dans la littérature française des XIIe et XIIIe siècles”, p. 297-310. L'assaig tracta de centrar-se en un aspect concret, les tombes, de la vastíssima temàtica que és el tractament literari de la mort. Hom hi considera, en primer lloc (p. 298-303), el vocabulari (*sepulture*, *sepouture* són els dos mots més generalitzats. *Tombe et tombel* també es troben arreu, mentre que *sépulcre* resulta més rar, etc). Aquesta primera part de l'estudi, on hom detecta errors d'interpretació generalitzats en les edicions i reculls lexicogràfics, a l'hora de llegir *biere*, *sarcou* o *sarqueu*, que no tenen el sentit de “cerceuil”, i s'arriba a la conclusió que *Sarcou*, *sarqueu*, *sarcu*, són substituïts per *lame*, serveix de fonament a la segona, on l'autor tracta de trobar sentit a les dades lèxiques prèviament detectades. En primer lloc, s'afirma el caràcter més aviat irreal de les descripcions sepulcralcs que apareixen en els primers *romans* cortesans, on es reflecteix el gust medieval pel meravellós, representat per elements com la llàntia inextingible o els autòmats. Un aspecte que corrobora l'evolució lèxica és la tendència a exhumar els morts en tombes monumentals a l'interior de les esglésies, si bé hom anota un canvi de gust (que potser correspondria a la introducció del mot *lame*) en els *romans* artúrics al principi del s. XIII, obres que posen molt menys èmfasi en la descripció de les sepultures dels herois. Hom conclou, molt temptativament, que ni les tombes sumptuoses dels romans antics ni les dels romans artúrics no responen a la pràctica social més estesa, si bé, potser sí que corresponen a dues formes tradicionals i contraposades d'enterraments: la pomposa i solemne, destinada a reafirmar el rang social, i la humil, basada en exigències de la vivència espiritual. Es tracta d'un tema fàcilment assimilable pels estudiosos de la nostra literatura, en especial el *Tirant*, i Roís de Corella, que permetria un interessant aprofitament de materials d'història de l'art.

22. MANCINI, Mario: “Guillaume de Lorris: un'estetica della meraviglia e della crudeltà”, p. 311-323. En un treball que més d'un filòleg tradicional trobarà de factura força arriscada, però que no deixa de ser molt suggerent pel que té de confirmació d'unes constants humanes i artístiques, l'autor relaciona l'estètica del *Roman* amb certes tendències del Decadentisme europeu. Així la descripció de la bellesa d'Oiseuse (vv. 553-72), “interpretació no solament encantadora, sinó també improductiva del món cortès” (p. 315), és comparada a una fantasia de l'Albert de *Mademoiselle* de Maupin (1835) de Gautier. La noia-rosa del conegut text francès és també contraposada a la Salomé de Huysmans, *A rebours* (1884), o a les fantasmagories de la *Salambó* de Flaubert, i hom audeix també d'altres textos decadentistes com ara *Il piacere* del D'Annunzio o fins i tot *The Picture of Dorian Gray* de l'Oscar Wilde. El revers, o les espines, de la medalla el representa la figura negativa de la vella (vv. 361-80), on el tema de la bellesa efímera es confon amb el de la crueltat (“L'apollineo è sempre crudele”, p.320). I ara és on aporta textos d'Aurispia i de Swinburne, per incidir en “una escenografia on es mesclen l'estetisme i la barbàrie, el llenguatge oníric i el sadisme d'un eros fatigat” (era inevitable ací citar una imprescindible aportació de Mario Praz a l'estètica romàntica). La iniciació dorada de l'amant del *Roman* seria equiparable al dandisme byronià, o baudelerià. De Meun, en la segona part del *Roman*, no fa altra cosa que destruir aquesta construcció onífrica i estetitzant bastida per de Lorris.

23. BEC, Pierre: “Note lexico-organologique sur le coro (/chorus) médiéval: Tambourin à cordes ou Cornemuse”, p. 325-329. CHORUS = “Choeur” no sembla forma atestada en els textos francesos. Sí que ho és *CHORUM: *choron/ choro*, interpretable bé com un instrument de percussió, bé com un instrument de vent.

24. HOLTUS, Günter: “Autor, Schreiber und Text im Franko-Italienischen” (Autor, escriptor i text en franco-italià), p. 331-339. L'autor cerca un tipologia del que anomena tòpics d'emancipació de les llengües romàniques, en aquest cas el francès i l'italia dels s. XIII i XIV, enfront del procés de descomposició del llatí. Si d'una banda encara és ben operatiu el lligam de la llatinitat, de l'altra ho és el de la percepció de la diversitat, sovint presentada com un problema. Quina percepció de l'altra llengua i.e. del francès, tenien els qui escrivien en italià o viceversa? De l'estudi dels escassos

testimonis documentats resulta que el francès és considerat pels italians com una llengua “més agradable” o “més coneguda”, i que, especialment en el Nord d’Itàlia, el francès fou acceptat com una llengua de més fàcil difusió.

III. *Estudi de motius de la literatura moderna (Motivstudien zur Literatur der Neuzeit)*

Conté els treballs següents:

25. STELAND, Dieter: “Das Mass aller Dinge und die Zeit. Albertis Digression über das Wesen des Menschen im zweiten Buch von *Della Famiglia*” (La mesura de totes les coses i el temps. La digressió d’Alberti sobre la natura humana en el segon llibre *Della Famiglia*), p. 343-359. Mostra que les nombroses citacions que s’hi acumulen, i en especial les preses de textos ciceronians i de Sèneca, articulen el pensament de l’autor sobre l’ànima, el cos i el temps. L’activitat és identificada amb la vida, i guarda relació amb la idea cristiana (i afegirem que lulliana) que la primera intenció de l’home, com a “Örgan” de la creació, és la de lloar Déu.

26. GRAEBER, Wilhelm: “Je ferai justice”. Über ein Motiv in Corneilles frühen Tragödien” (...Sobre un Motiu de les primeres tragèdies de Corneille), p. 361-373. Tema de les primeres tragèdies corneïl·lanes és el poder sobirà de l’estat. La justícia hi esdevé un mot clau, destinat a preconitzar el monarca com a jutge suprem .

27. FUNKE Hans-Günter: “Der ‘bekehrte Missionar’ - Das Motiv des kontroversen Religionsgesprächs in der französischen Reiseutopie der Frühaufklärung” (El missioner convertit - El motiu de les controvèrsies religioses en els llibres de viatges utòpics francesos de la primera Il·lustració”), p. 375-397. Aquest interessantíssim assaig, molt ben documentat i estructurat, explora el potencial crític latent en la literatura de viatges, i el contacte entre l’home “civilitzat” i el “salvatge”, en especial en allò referit a la religió i a la moral cristianes. Hom hi trobarà una anàlisi minuciosa dels textos més representatius de la literatura autèntica de viatges i sobre la influència d’aquesta en la creació d’una literatura utòpica deïsta o ateaista de ficció, molt crítica de les pròpies estructures socials i, especialment centrada en el tema de l’apologeta o predicador, convertit a les creences dels qui pretenia convertir.

28. KNAPP, Lothar: “*L’Homme-Machine* und die Psychologie”, p. 399-414. Knapp tracta de “mostrar l’evolució del materialisme francès des de la Il·lustració fins al Positivisme com a contemporània del procés de formació de la Psicologia vista com antítesi d’una teoria materialista de la societat. Ho fa, de manera competent, plantejant-se “la relació de l’home amb la natura i la determinació de les relacions socials o la mentalitat de l’individu postrevolucionari” (p. 399), analitzant, d’una banda, l’esmentat llibre de La Mettrie (1748) i la seva tesi de la “sensibilitat de la matèria” i, de l’altra, en base a l’*Essai de psychologie contemporaine* de Bourget (1883/85).

29. WOLFZETTEL, Friedrich: “Der Genuss der Erinnerung. Zur Motivik der Subjektivität im französischen Reisebericht” (La fruïció del record. Sobre el motiu de la subjectivitat en la narrativa francesa de viatges), p. 415-431. La tesi és que aquest tipus de literatura, no massa ben estudiada en català, almenys des de la perspectiva d’aquest interessant treball, és que sovint es declara escrita per a ús privat. Interessa més el com que no el què es narra, i cerca de perpetuar l’experiència no com a coneixement, sinó com experiència momentània d’una fruïció subjectiva (sensacions, sentiments, idees) i per això elimina la divisió entre veritat objectiva i subjectivisme i crea, bé monòlegs solitaris, bé un diàleg del jo amb la natura de l’entorn, i, en tot cas, ajuda a crear una vertadera teoria del record.

30. SCHÖNING, Udo i Claudia: “La femme de trente ans. Über einen Frauentyp in französischen Romanen des 19. Jahrhunderts”. (Sobre un tipus de dona en la novel·la francesa del s. XIX), p. 433-466. Excel·lent contribució, també de possible assimilació en el nostre àmbit, on hom cerca i troba els elements associats a aquest motiu, que, al llarg del s. XIX, combina de manera consistent elements tan complexos tals com els lingüísticoliteraris, simbòlics i políticossocials. Si la literatura del s. XVIII només coneixia dos tipus de dones desviades: la seductora culpable o la seduïda innocent, aquesta nova figura tràgica de la dona de trenta anys representa un nou tipus d’amor burgès, producte de les noves circumstàncies de la societat del XIX.

31. SCHLUZ-BUSCHHAUS, Ulrich: “C’est la faute de la fatalité”. Über die Funktion von ‘grands mots’ in den Romanen Flauberts” (...Sobre la funció dels ‘grans mots’, en les novel·les de F.), p. 447-462. A propòsit de la mateixa frase que encapçala l’article, sortida de la boca de Charles Bovary, l’autor es demana si es tracta d’un “gran mot”, o més aviat, d’una mena d’antífrasi irònica. Es planteja l’anàlisi de la funcionalitat de semblants expressions, que considera ambivalents i que combinen el *pathos* amb una gran ironia, i per això no es poden considerar com a sintetitzadores de la temàtica de *Madame Bovary*. De semblant manera el “défaut de la ligne droite” o l’ “excès de rectitude” de l’*Éducation sentimentale* són expressions d’abandonament plenes d’irònica dissonància, ja que de fet soscaven la mateixa afirmació que semblen fer.

32. KRUSE, Margot: “Motiv und Funktion: Das gemalte Porträt in den Romanen *Thérèse Raquin* von Zola und *Pierre et Jean* von Maupassant” (Motiu i Funció: el retrat pintat, en les novel·les...de Z. i ...de M.), p. 463-487. Com l’autora tracta de mostrar al principi de l’article, amb exemples de la literatura italiana i francesa dels s. XVI a XIX, el motiu triat, paral·lel al de la importància de les galeries de retrats, o la moda dels retrats en miniatura, permet un estudi comparatiu, abasta gèneres i èpoques variades i pot acomplir múltiples funcions (encomiàstiques, amoroses, “Amor pictor”, evocació d’un amor prohibit o secret, morbosa presència dels morts o retrat fatídic, o *anima* etc.). En el cas concret de *L’Oeuvre* de Zola hi ha una escalada de la funcionalitat del motiu de la competició entre la dona retratada i l’esposa del pintor i el del retrat fatídic o fantasmal. En l’altra novel·la estudiada, la descripció de la pintura de Camille anticipa la del seu cadàver després de la seva mort, i com a posterior recordatori del crim, matarà l’amor culpable dels assassins. En la narració de Maupassant un petit retrat en miniatura juga primer el paper de relíquia amorosa i, més tard, de relíquia dolorosa, com a prova de la culpabilitat de la mare.

33. JOLY, Raymond: «‘Seht mich, die Jungfrau!’ Aus einer psychoanalytischen Untersuchung des *Fliegenden Holländers* und des *Tannhäuser* von Richard Wagner» (Mireu-me a mi, la verge! Sobre una investigació psiconalítica de l’*Hollandès errant* i del T. de Wagner), p. 489-502. Assumint que en la interpretació psiconalítica els personatges de ficció són persones, en les quals el poeta expressa el seu jo conscient i inconscient, l’autor analitza ambdues obres en aquesta clau, força críptica per als no iniciats. D’alguns motius característics d’ambdues obres (la gran sala buida, la balada i el quadre, etc.) l’autor en dedueix, entre altres coses, que en Wagner “falla sempre el pare”.

34. KRAPOTH, Hermann: “Schreiben im Zeichen des Todes. Motivkonstellationen in Jorge Sempruns *L’Écriture ou la vie*.” (Escriure com a signe de la mort. Constel·lacions de motius en...), p. 503-516. L’excel·lent estudi d’aquestes constel·lacions de motius centrats en la mort es basa “en textos autobiogràfics entesos no com a recapitulació del passat sinó com a acte d’una escriptura que forma part de la mateixa vida” (p. 503), i que passa a ser una llarga meditació sobre la mort. El text triat té com a tema central la mort de Maurice Halbwachs a Buchenwald descrita de manera que “el morir individual passa a tenir un significat que sobrepassa l’individual”, és a dir: esdevé una mort solidària, en la qual destaca el paper de la mirada, el cant de la *Paloma* o el del Kaddish, una estrofa de *Le Voyage* de Baudelaire, els ocells absents, el fum i la neu o el somni.

35. TEPPERBERG, Eva-Maria: “Die pegasische Feuerwerksschrift des gespaltenen Kentauren in den *Autofictions* von (Julien) Serge Doubrovsky (*1928). Zur Aktualität des Bild- und Motivkomplexes um Reiter, Pferd und (Im)Potenz in der Gegenwartsliteratur: Ein Essay” (L’escritura de focs artificials del centaure partit en les A. de ...Sobre l’actualitat del conjunt d’imatges i motius sobre el genet, el cavall i la (im)potència en la literatura contemporània: Assaig). El mateix títol ja deixa entreveure la complexitat d’aquesta contribució, impossible de resumir ací, escrita en un registre “etnometodològic” i que ens introdueix, no sense esforç, en l’obra encara més difícil d’un professor universitari, romanista per més senyes, autor i protagonista d’una obra, el conjunt de la qual ell mateix anomena “autoficcions”, i que emplena unes 2.500 p. d’acrobàcies i de virtuosisme verbal (els “focs artificials” del títol), d’un text que sembla extret del quadern d’un psicoanalista.

36. NIES, Fritz: “De guirlande en guirlande, de Juli à Uli: Gattungsbildenden Blüten und Stärkungsmittel à la française” (De guirlanda a guirlanda, de Juli a Uli: Flors que constitueixen una espècie, i reconstituents a la francesa), p. 543-554. Tanca el volum un treball més aviat de circumstàncies, centrat en la importància de certs grups de motius emprats en sèrie, no solament en una obra sinó en moltes, com en aquest cas les flors, bé aïllades o arranjades. Seria el cas del títol de *Flor* i de *Flors* molt estès a partir de les *Flors de les històries d’Orient* d’Aitò de Gorigos per a designar reculls breus de prosa (de sentències, aforismes, contes per a riure, novel·les), o antològics; els florilegis, les margarides, el ramell (bouquet), o la guirlanda. Pel que fa als reconstituents, s’allisten els remeis (remède), d’amor o de fortuna, etc, els antídots i preservatius, uns i altres degudament adjectivats.

Com hem tractat de mostrar, aquesta miscel·lània és un ramell tan variat com ric en aportacions i suggeriments, enllestit, a més, amb la màxima cura per uns editors i impressors que han fet una tasca de gran qualitat (les errades detectades són del tot negligibles), tal com corresponia al *curriculum* exemplar del professor Mölk, al qual, encara que sigui amb un cert retard, aprofitem per augurar, en nom de tota la redacció dels *ER*, que pugui continuar molts anys la seva benemèrita tasca. *Ad multos annos!*